

Елена Алексиева

КИКОТЯ СЕ НЕ САМО ПИШЕЙКИ,
НО И ЖИВЕЕЙКИ

Пиша, защото това е моята дрога, която умея да си набавям сама колкото и докогато си искам. Пиша, защото си позволявам лукса да го правя – не материално, а чисто житейски, както се прави избор, за който си плащаш цената, казва авторката на „Вулкан“

ТЕКСТ / АЛБЕНА АТАНАСОВА

Елена Алексиева не пропуска при всяка възможност на духа, ума и тялото да затвори една страница, за да отвори друга – скуката е от най-големите врагове на известната писателка. Панацея за нея е действието въпреки грешките и липсата на обещание за хепиенд. Каквото и да прави и в литературата, и извън нея, талантливата и експресивна дама приема с идентично хладнокръвие и възходите, и паденията, и реалността, и невъзможността да бъде променена. Неслучайно най-но-

вата ѝ книга „Вулкан“ изпраща в сюрреалности, в гранични светове. Шестат персонажи на прехода, но няма нищо ретро. Всичко се случва в особени пространства – и тук, и отвъд, и в България, и в Германия, без оглед на времето, но не като „демоде“, а като вечност на типажите. Без излишно заиграване с жанровете би могло да се формулира нещо като магически абсурдизъм, гарниран с пре-

„Смешното, иронията, сарказмът са любимите ми оръжия, доказани средства за оцеляване. И същевременно сонда, с която можеш да постигнеш дълбочина и сложност, невъзможни с нищо друго.“

пратки към Булгаков и с присъствието на братя Стругацки. Между героите, които Елена Алексиева предпочита да нарича хора, са двама щури чешити, нов сорт капиталисти – по-скоро пост-социалистически. Те са моторите на повечето интриги. И Саман Пирдонски – мощен пънкар от 90-те и поет. Това обаче не му пречи да се превърне в загадката Афродита.

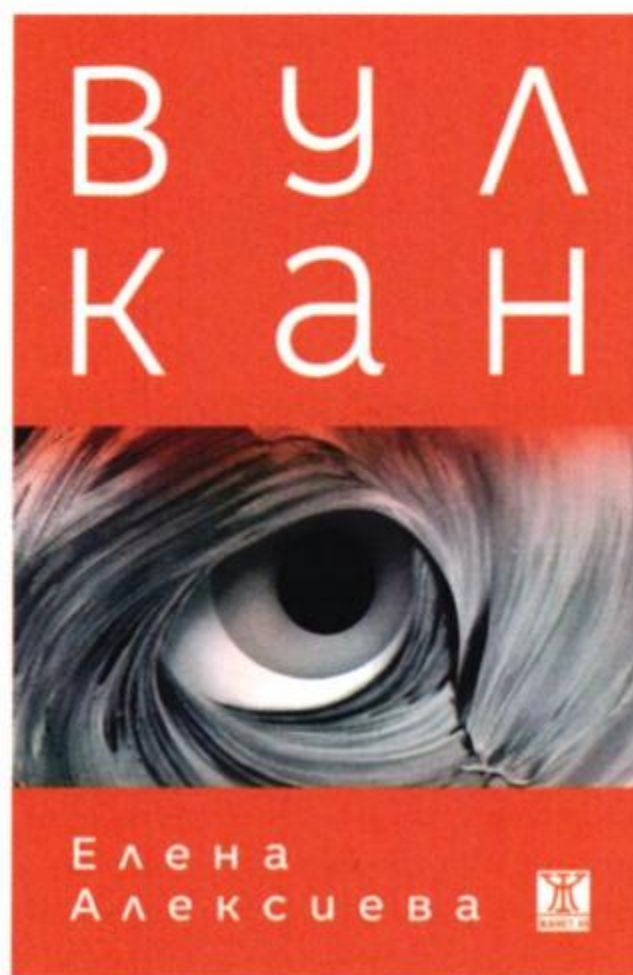
Авторката не дискутира трансексуалността, нито пък залага на социални анализи – те най-често са излишни. Персонажите ѝ са невинно-глупави в своята екзистенциална наивност. Те нямат нужда да изглеждат твърде учени, нито прекалено умни. В това е един от кодовете на „Вулкан“, макар че едва ли е търсен чак толкова нарочно. Защото Елена Алексиева не измисля и не пише по план. Понякога се изнервя от този факт, но се осланя на надеждата, че в критичен момент ще се появи подходящият жив човек, който без да знае, ще ѝ подсказва нещо по-конкретничко. Сериозно се шегува със себе си, че търси теорията на всичкото.

Ако все още някой не се е досетил, тя е родена под знака на Овена – затова характерът ѝ често е „анти“, а думите ѝ – пиперливи. Умее го и на езика на Шекспир – чудесен преводач е още от годините в Първа английска. Магистър е по международни икономически отношения от УНСС и има докторска степен от НБУ по семиотика/литература.

Сред творенията ѝ са стихосбирките „Бримка на сърцето“ и „Лице на ангел-екзекутор“, своеобразният дневник „Синята стълба“, сборниците с разкази „Читателска група 31“ и „Кой?“ – по библейски сюжети, романите „Рицарят, дяволът, смъртта“, „Тя е тук“, „Нобелистът“, „Свети Вълк“. Монодрамите „Глас“ за таланта като съдба и проклятие на Виктория Глас, тайната дубльорка на Мария Калас, „Мадам Мишима“ – вдъхновена от загадъчния японски писател Йокио Мишима.

Превеждат Елена Алексиева на френски, испански, руски, сръбски. Притежава повечето възможни награди – „Хеликон“, „Аскеер“, „Икар“, „Перото“, но дори не говори за тях.

Елена, седем пъти сте започвали „Вулкан“. Не ви ли отведоха до ръба на пощръкляването? Съвсем

не, напротив. Защото всъщност започвах седем различни истории, които и бяха, и не бяха „Вулкан“. То тогава и „Вулкан“ още нямаше, нямаше път и илюзия, че той може да води нанякъде. В неизвестността има и удоволствие – предвкушване, игра на възможности, стига човек да не се изнервя от подобни неща.

Що за птици са двамата капиталисти будисти, които подпалват действието? Коки и Дуньо

са може би най-еманципираните и неподлежащи на външни влияния хора в този роман. Вероятно и затова колкото са отделни и самостоятелни, толкова са и едно цяло. Един без друг като че ли не съумяват да вървят по своя път, защото той е общ. И двамата са капиталисти първо поколение от новото време – със съответните прилежащи предистории от соца, довели ги дотук. Смешни са, без да са комични. Обезоръжаващо наивни, чак романтични са за почти всичко, което излиза извън непосредствените рамки на техния „бизнес“, а съответно и на света, какъвто си го представят. Ето защо между капитализма и будизма им на практика може да се постави знак за равенство: едни и същи подтик, копнеж и илюзия. И със сигурност това е причината да измислят и да осъществят най-безумния бизнес проект, около който, макар и негласно, се върти почти цялата история в романа. А най-важното е, че тъкмо те двамата в най-висока степен са възможни и истински само тук и сега.

Има ли прототип на ъндърграунд пънкаря Пирдонски, който сменя пола си? Да, има прототипи и в двете си проявления – и преди, и след. Тоест двамата души, от които се състои въпросният образ, притежават своите реални отправни точки, но не са свързани през подобен обрат. Впрочем Коки и Дуньо също имат прототипи и те не са никаква тайна, но и да седна да обяснявам кои са и що са също няма никакъв смисъл, не виждам какво ще промени това. Живите хора, от които после се ражда даден герой, са просто импулс, някаква рехава основа, която не е задължително да познавам, а по-скоро да ми е достатъчно интересна, за да ме кара да фантазирам.

Признавате, че здраво се кикотите, докато работите по книгите си – при всяка ли се случва, независимо от жанра? Аз се кикотя и гледам да не спирам не само пишейки, но и живеейки. Кое е и по-трудното, и по-жизненоважното. Полагам старания да ми е весело, но невинаги успявам. В писането ми се получава далеч по-естествено, затова веро-

„Детето е жилаво и далеч по-устойчиво от вече порасналия човек. Движи се по органичното течение на живота, а не срещу него, и търсенето е естественото му състояние. Големите умове винаги са умове на деца и за тях това не е лукс, а необходимост.“

ятно там и кикотът ми е по-натурален. Разбира се, не навсякъде, но предимно – да. И тук не става дума за жанр, а за принципна настройка към нещата. Много лоша идея е да кажеш най-сериозното и страшното с гробовна гримаса – примитивен прийом, любим на българската литература, в която колкото по-фина е иронията, толкова повече води до подозрения в лековатост, толкова по-малко се разчита на нея. Кажу го с кикот и ще видиш как ще попадне право в целта и колко истински ще заболи. Смешното, иронията, сарказмът са любимите ми оръжия, доказани средства за оцеляване. И същевременно сонда, с която можеш да постигнеш дълбочина и сложност, невъзможни с нищо друго.

Говорите за себе си и като за хиперактивно хлапе, и като за мрачен човек – кой от двамата надделява, когато пишете? Ами хората у мен са много повече от двамата и не си пречат един на друг. Хиперактивното дете спокойно може да бъде и мрачно. Аз съм и дълбоко мрачен, и същевременно ужасно весел човек. Понякога дори ужасяващо смешлив. Но когато пиша, съм и нещо трето – нещо, което е всичко това накуп, но и напълно различно, откъснато от него. Гледам да не се занимавам толкова много със себе си и ми се струва, че тогава писането ми се отдава най-добре.

Преди време имаше ваша фотосесия с плюшено кенгуру. Докога можем да си позволим лукса да сме деца? „Преди време“ е любезно и щадящо казано, всъщност беше доста отдавна. Оттогава са минали повече от петнайсет години. Не мисля, че човек си позволява или си забранява да остане дете, очаквайки едното или другото да му дойдат отвътре. Всеки се ражда със своята нагласа. Детинството е черта на характера, а не някакъв художествен инфантилизъм в поведението. Бих казала дори, че е сила на характера. Държи любопитството живо, погледа – ясен и непомътнен от готови отговори, жаждата за живот – голяма и ненаситна. Детето е жилаво и далеч по-устойчиво от вече порасналия човек. Движи се по органичното течение на живота, а не срещу него, и търсенето е естественото му състояние. Големите умове винаги са умове на деца и за тях това не е лукс, а необходимост.

Трябва ли творецът да е гладен и да му е студено, за да стигне до върха? Не е задължително. А и в днешно време да си организираш гладно-студена смърт като гарнитура към творчеството е почти невъзможно. Гладът и студът на твореца и на мислещия човек трябва да са от различен порядък – не непременно метафоричен, но не и свършено буквален. Не гладът, а конформизмът, политкоректността, жаждата за успехи размътват водата. Пък и какво значи „връх“? Човек няма как да има друг връх освен собствения си. И дори да стигне дотам, най-често не го узнава. Така и трябва да бъде. Всички останали върхове са картонени – стават само да се снимаш с тях и да си окачиш на стената снимката за спомен.

От какво се лишавате заради писането? Писането от нищо не ме е лишавало, само ми е давало. И продължава да ми дава все повече. Ако някога съм могла да избира нещо друго пред него, но не съм го избрала, то е

било просто формално решение, въпрос на следване на посоката. Имам твърде много в живота си, за да се оплаквам от нещо.

Периодично правите остри завои във визията си: от къса руса асиметрична прическа до бретон в червено или дълга черна коса. Имат ли нещо общо тези трансформации с любовни несполуки, както гласи клишетото? Е, все пак всеки от тези обрати има достатъчно дълго съществуване, за да го отдавам на любовни причини. Просто обичам промените и страшно ми омръзва да се гледам все една и съща. А и косата е най-лесният и безболезнен експеримент, така че по-скоро е порядъчно консервативен. Хората правят далеч по-радикални неща със себе си и ако клишетото е вярно, предполагам, че се радват на далеч по-бурен любовен живот.

Научихте ли се най-после да ходите на токчета след дългите сезони на кубинките? Уви, не. Така и няма да се науча. Непресекващата мода на кецовите и маратонките е голямо утешение за мен. И поли не се научих да нося, и рокли също. За щастие живеем в свят, в който това не е проблем.

Все така ли не обичате празниците? Все така и повече даже. Но това важи само за общоприетите публични дати. Мразя да ми налагат кога да празнувам и кога не. Предпочитам личните празници, а най-вече тези, които не зависят от календара. Когато един ден се събуждаш и просто ти е добре. И никои друг не знае, че ти е празнично, само ти. То е като щастие: достатъчен е само миг, поредица от мигове за целия ти живот. Повече от това не е нужно, става непоносимо. А и в календарните празници няма нищо празнично, от тях само се дебелие.

Коя е женската добродетел, която най-много ви гразни? А мъжката? Добродетелите – независимо на кой пол се приписват, не ме гразнят, напротив. Те и без това са малко. Но сега, като се замисля, при жените нетолкова ме гразни, колкото понякога ме потриша склонността към жертвост, към доброволен отказ от собствения живот. Ненаправно в самолетите има надпис при авария първо да сложиш кислородната маска на себе си, а след това тази на детето до теб. Никой няма полза от мъртви герои, най-малко пък онези, които зависят от тях. У мъжете може би най-много ме гразни предпазливостта. Да не кажа страхливостта, но тя пък не е добродетел. Или

в сегашния ни свят може би е?

Плашите ли представителите на силния пол с успехите си – поезия, разкази, романи, награди, преводи, преподаване, суперлативи от критиката... Ами май че ги плаша, макар твърде късно да го осъзнах. Но не смятам, че ги плаша с тѝй наречените успехи, които са ден до плаше и нищо не значат. По-скоро у нас мисленето и моженето все още трудно се преглъщат в женска опаковка. Веднџ издател ми каза, че изобщо не съм приличала на писателка. Отвърнах му: „Е, какво, мустаци ли да си пусна?“ А той: „Не, не, в никакъв случай!“ И така разговорът приключи. Нямам никакъв проблем с това, че съм жена. Който има – да си го решава. Има медикаменти и терапии за целта. Има и възпитание, но то е голяма и друга тема.

„Всички сме сами на света. Единствената разлика е, че някои го знаят, а други не.“ Обезсмислят ли смисъла тези ваши думи от пиесата ви „Терапевтът“? Не, защо? Просто си позволяват да припомнят нещо толкова фундаментално и некомфортно, че постоянно бива изтласквано в подмолите на нашето измамно споделено живеене. Това дори не са мои думи, а най-обикновен факт от действителността. А и въпросът за смисъла отдавна ме подмина и не се задържа дълго. Той е едно от онези абстрактни, самодейни и дълбоко съмнителни човешки понятия, които отразяват повече емоционални състояния и потребности от утеха

– сама по себе си безсмислена, отколкото някаква реална константа на човешкото съществуване и на съществуването изобщо. Смисълът на живота е самият живот. За мен всяко друго търсене на смисъл е просто избиване на комплекси, та били те и от философски порядък.

Малко след премиерата на „Вулкан“ споделихте, че знаете накъде върви светът. Ще ни кажете ли? Ако съм казала така, или съм се шегувала, или съм се заяждала – което при мен често пъти е едно и също. Разбира се, че не знам накъде върви светът. Мога само да подозирам, което пък едва ли има някакъв смисъл. Но не съм оптимист, а в добавка съм и злорада. Едва ли ви се слуша подобна прогноза.

Според ваша колежка от Русия литературата няма да умре, докато човекът е нещастен. Защо пишете? Мисля, че литературата ще умре някой ден и човекът ще продължи да бъде нещастен, защото връзката между двете много отдавна вече не е тази, която си въобразяваме, че някога е била. А нещастен ли е всъщност човекът? Съвсем не съм сигурна. Може би литературата се опитва да прави точно това: да го пита. Нещастен ли си? Щастлив ли си? Как е там? Не мисля, че литературата е способна на кой знае колко повече, дори не и в пълния си блясък. Литературата няма да умре, тя просто ще изчезне. Имам предвид смислената литература – онази, която се опитва да гледа по-далеч от носа на автора си. Нейният хабитат все повече се смалява. И в това няма никаква драма. Драма има, когато изчезва живот, не неща, написани на хартия, колкото и умни да са. Пиша, защото мога и искам, казвала съм го и преди. Пиша, защото това е моята дрога, която умея да си набавям сама колкото и докогато си искам. Пиша, защото си позволявам лукса да го правя – не материално, а чисто житейски, както се прави избор, за който си плащаш цената. Писането е моят начин на мислене. Ако можех да мисля другояче и пак да се получава така, вероятно не бих писала. ❶

**Опознайте емоциите на
Вашите деца с помощта на
българските народни
приказки**

enthusiasm

Търсете
в добрите
книжарници